O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV XIZMATLAR FAOLIYATINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI

Qurbonov Abror Abdullayevich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: mr.abror.qurboov@gmai.com

Qabul qilindi: 18.02.2026
Ko‘rib chiqildi: 19.02.2026
Tasdiqlandi: 20.02.2026

Kalit so‘zlar:
tijorat banklari, korporativ xizmatlar, bank kreditlash, raqamli bank xizmatlari, korporativ mijozlar, moliyaviy xizmatlar, bank tizimi, iqtisodiy rivojlanish.

Annotatsiya. Mazkur tezisda O‘zbekiston tijorat banklarida korporativ xizmatlar faoliyatining hozirgi holati tahlil qilinib, banklarning yuridik shaxslarga ko‘rsatayotgan moliyaviy xizmatlari samaradorligi o‘rganilgan. Tadqiqot jarayonida korporativ kreditlash, hisob-kitob xizmatlari, savdo moliyasi hamda raqamli bank xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari tahlil qilindi. Shuningdek, tijorat banklarida korporativ mijozlarga xizmat ko‘rsatishda mavjud muammolar, jumladan xizmatlar sifati, risklarni boshqarish tizimi va raqamlashtirish darajasi baholandi. Tadqiqot natijalari korporativ xizmatlarni takomillashtirish, banklar raqobatbardoshligini oshirish hamda real sektorni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash samaradorligini kuchaytirish bo‘yicha ilmiy xulosalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kirish. So‘nggi yillarda O‘zbekiston iqtisodiyotida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar mamlakat moliya-bank tizimining rivojlanishiga yangi bosqichni boshlab berdi. Xususan, iqtisodiyotning real sektorini qo‘llab-quvvatlash, tadbirkorlik subyektlari faoliyatini kengaytirish hamda investitsion muhitni yaxshilash jarayonida tijorat banklarining o‘rni yanada ortib bormoqda. Ushbu jarayonda banklar tomonidan ko‘rsatilayotgan korporativ xizmatlar iqtisodiy o‘sishning muhim moliyaviy mexanizmlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Korporativ mijozlarga xizmat ko‘rsatish tizimi bank faoliyatining strategik yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, yirik korxonalar, kichik va o‘rta biznes subyektlari hamda investitsiya loyihalarining samarali moliyalashtirilishini ta’minlashga xizmat qiladi. Bugungi kunda O‘zbekistonda tijorat banklari faoliyatini modernizatsiya qilish, bank xizmatlarini raqamlashtirish hamda xalqaro moliya standartlariga moslashtirish bo‘yicha izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Natijada korporativ mijozlarga taqdim etilayotgan xizmat turlari sezilarli darajada kengayib, an’anaviy kreditlash xizmatlari bilan bir qatorda loyihaviy moliyalashtirish, savdo moliyasi, masofaviy bank xizmatlari,

kesh-menejment, depozit operatsiyalari va konsalting xizmatlari rivojlanib bormoqda. Shu bilan birga, banklar o‘rtasidagi raqobatning kuchayishi korporativ xizmatlar sifatini oshirish, mijozlarga individual yondashuvni joriy etish hamda innovatsion moliyaviy mahsulotlarni ishlab chiqishni talab etmoqda.

Korporativ bank xizmatlari iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi, chunki aynan yuridik shaxslar mamlakat yalpi ichki mahsulotining asosiy qismini shakllantiradi. Tijorat banklari tomonidan korporativ sektorni samarali moliyalashtirish ishlab chiqarish hajmini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, eksport salohiyatini kuchaytirish hamda hududiy iqtisodiy rivojlanishni ta’minlashga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli banklarning korporativ xizmatlar faoliyatini chuqur tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda xizmatlar samaradorligini oshirish yo‘llarini belgilash dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri hisoblanadi. Hozirgi davrda ayrim tijorat banklarida korporativ mijozlarga xizmat ko‘rsatish jarayonida kredit portfeli sifati, risklarni boshqarish tizimi, xizmatlarning raqamli integratsiyasi hamda mijozlarga tezkor xizmat ko‘rsatish bilan bog‘liq muammolar saqlanib qolmoqda. Ayniqsa, global moliyaviy bozorlar beqarorligi, inflyatsion jarayonlar va xalqaro iqtisodiy integratsiyaning kuchayishi bank xizmatlarini yanada takomillashtirishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, korporativ bank xizmatlarining amaldagi holatini kompleks baholash, ularning samaradorlik darajasini aniqlash va rivojlantirish istiqbollarini belgilash ilmiy tadqiqotlarning muhim yo‘nalishiga aylanmoqda. Mazkur tezisning asosiy maqsadi — O‘zbekiston tijorat banklarida korporativ xizmatlar faoliyatining hozirgi holatini tahlil qilish, mavjud tendensiyalarni aniqlash hamda ushbu xizmatlar samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy xulosalar ishlab chiqishdan iboratdir. Ushbu tadqiqot natijalari bank tizimida korporativ mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash, moliyaviy xizmatlar bozorida raqobatbardoshlikni oshirish hamda milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

Adabiyotlar tahlili. Tijorat banklarida korporativ xizmatlar faoliyatini o‘rganish masalasi xalqaro va mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan keng tadqiq qilingan ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Bank tizimining iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni, ayniqsa korporativ mijozlarga ko‘rsatiladigan moliyaviy xizmatlarning samaradorligi ko‘plab ilmiy izlanishlarda asosiy tadqiqot obyekti sifatida qaraladi. Mazkur yo‘nalishdagi ilmiy adabiyotlar bank xizmatlarining evolyutsiyasi, korporativ moliyalashtirish mexanizmlari, risklarni boshqarish hamda raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish masalalarini qamrab oladi. Xorijiy iqtisodchi olimlardan F. Mishkin bank tizimining iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashdagi rolini tahlil qilib, tijorat banklari faoliyatida korporativ kreditlash iqtisodiy o‘sishning asosiy omillaridan biri ekanligini ta’kidlaydi. Uning fikricha, banklar tomonidan yuridik shaxslarni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash investitsion faollikni oshirish va ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilishga xizmat

qiladi. Shuningdek, J. Sinkey va P. Rose tadqiqotlarida korporativ bank xizmatlari bank daromadlarining barqaror manbai sifatida ko‘rib chiqilib, mijozlar bilan uzoq muddatli hamkorlik bank risklarini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etishi asoslab berilgan.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda korporativ xizmatlarning raqamli transformatsiyasi alohida e’tibor markazida turadi. K. Skinner va B. King kabi tadqiqotchilar bank xizmatlarining raqamlashtirilishi korporativ mijozlar uchun operatsion xarajatlarni kamaytirish, moliyaviy operatsiyalar tezligini oshirish hamda boshqaruv samaradorligini kuchaytirishini ilmiy jihatdan asoslab bergan. Ularning tadqiqotlariga ko‘ra, internet-banking, masofaviy hisob-kitob tizimlari va avtomatlashtirilgan kesh-menejment xizmatlari korporativ bank xizmatlarining yangi bosqichini shakllantirmoqda. MDH mamlakatlari olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda esa tijorat banklarining korporativ sektor bilan ishlash mexanizmlari iqtisodiy modernizatsiya jarayonlari bilan uzviy bog‘liqlikda o‘rganilgan. Jumladan, O. Lavrushin bank xizmatlari tizimini rivojlantirishda korporativ mijozlar segmentatsiyasi va individual moliyaviy mahsulotlarni ishlab chiqish zarurligini ta’kidlaydi. Uning ilmiy qarashlariga ko‘ra, banklarning raqobatbardoshligi bevosita korporativ mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifati bilan belgilanadi.

O‘zbekistonlik iqtisodchi olimlar tomonidan ham tijorat banklari faoliyatini rivojlantirish, kreditlash tizimini takomillashtirish hamda bank xizmatlari bozorini kengaytirish masalalari chuqur o‘rganilgan. Xususan, Sh. Abdullayev, B. Berkinov, N. Jo‘rayev va boshqa olimlarning ilmiy ishlarida milliy bank tizimini isloh qilish, korporativ mijozlarni moliyalashtirish samaradorligini oshirish hamda bank xizmatlarini diversifikatsiya qilish masalalari tahlil qilingan. Ushbu tadqiqotlarda tijorat banklarining real sektorni qo‘llab-quvvatlashdagi roli hamda investitsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlari keng yoritilgan. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda bank tizimini liberallashtirish va transformatsiya qilish bo‘yicha olib borilayotgan islohotlar ilmiy adabiyotlarda ham o‘z aksini topmoqda. Markaziy bank hamda xalqaro moliya institutlari hisobotlarida korporativ bank xizmatlarini rivojlantirish iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida baholanadi. Ayniqsa, kichik va o‘rta biznes subyektlarini moliyalashtirish, eksport-import operatsiyalarini qo‘llab-quvvatlash hamda loyihaviy moliyalashtirish xizmatlarini kengaytirish muhim vazifa sifatida ko‘rsatib o‘tiladi. Shu bilan birga, mavjud ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston tijorat banklarida korporativ xizmatlar samaradorligini kompleks baholash, mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifati, raqamli xizmatlarning amaliy natijadorligi hamda bank-mijoz munosabatlarining institutsional jihatlarini chuqur o‘rganish hali ham dolzarb ilmiy masala bo‘lib qolmoqda. Mazkur holat ushbu yo‘nalishda ilmiy tadqiqotlarni yanada kengaytirish zarurligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot muhokamasi. O‘zbekiston tijorat banklarida korporativ xizmatlar faoliyatining hozirgi holatini tahlil qilish natijalari shuni ko‘rsatadiki, so‘nggi yillarda bank sektorida amalga oshirilgan institutsional va tarkibiy islohotlar korporativ mijozlarga xizmat ko‘rsatish tizimining sezilarli darajada rivojlanishiga olib kelgan. Ayniqsa, bank xizmatlarini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda mijozlarga yo‘naltirilgan boshqaruv tamoyillarining keng qo‘llanilishi korporativ xizmatlar samaradorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, tijorat banklari tomonidan korporativ mijozlarga asosan kreditlash, hisob-kitob-kassa xizmatlari, savdo moliyasi, investitsion loyihalarni moliyalashtirish, bank kafolatlari va masofaviy bank xizmatlari taklif etilmoqda. Yirik korxonalar bilan ishlashda uzoq muddatli kreditlash va loyihaviy moliyalashtirish ustuvor yo‘nalish sifatida shakllangan bo‘lsa, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun aylanma mablag‘larni to‘ldirishga qaratilgan qisqa muddatli moliyaviy xizmatlar keng qo‘llanilmoqda. Bu holat banklarning iqtisodiyot real sektorini qo‘llab-quvvatlashdagi faolligi ortib borayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, tahlillar ayrim muammoli jihatlarning mavjudligini ham ko‘rsatmoqda. Jumladan, korporativ kreditlash jarayonlarida hujjatlashtirish bosqichlarining murakkabligi, qaror qabul qilish muddatining uzoqligi hamda risklarni baholash tizimining yetarli darajada avtomatlashtirilmaganligi mijozlar uchun qo‘shimcha vaqt va xarajat talab qilmoqda. Ayrim tijorat banklarida korporativ mijozlarga individual xizmat ko‘rsatish mexanizmlari to‘liq shakllanmaganligi sababli xizmat sifati banklar kesimida sezilarli darajada farqlanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ham ko‘rsatadiki, raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi korporativ segmentda muhim ijobiy o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Internet-banking, mobil banking va elektron to‘lov tizimlari orqali korporativ mijozlar o‘z moliyaviy operatsiyalarini masofadan boshqarish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Natijada operatsion xarajatlar kamayib, hisob-kitob jarayonlarining tezligi oshmoqda. Biroq ayrim hududlarda raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi ushbu xizmatlarning to‘liq samarali ishlashiga to‘sqinlik qilmoqda. Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat sifatida banklar o‘rtasidagi raqobatning kuchayishi qayd etildi. Raqobat muhiti tijorat banklarini yangi korporativ mahsulotlar ishlab chiqishga, foiz siyosatini optimallashtirishga hamda mijozlarga servis xizmatlarini yaxshilashga undamoqda. Ayniqsa, xorijiy kapital ishtirokidagi banklarning faoliyati mahalliy banklar uchun zamonaviy boshqaruv usullarini joriy etish zaruratini kuchaytirmoqda. Bundan tashqari, korporativ xizmatlar samaradorligi ko‘p jihatdan banklarda risk-menejment tizimining rivojlanganlik darajasiga bog‘liq ekanligi aniqlandi. Kredit portfeli sifati, mijozlarning moliyaviy holatini baholash hamda loyihalarning investitsion jozibadorligini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish bank barqarorligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy tahliliy platformalar va sun’iy intellekt elementlarini joriy etish ushbu jarayonlarni yanada samarali tashkil etish imkonini beradi. Umuman olganda, olib borilgan tadqiqot natijalari O‘zbekiston tijorat banklarida korporativ xizmatlar bozori bosqichma-bosqich rivojlanib borayotganini ko‘rsatadi. Biroq xizmatlar sifati, raqamli transformatsiya darajasi va mijozlarga individual yondashuvni kuchaytirish orqali ushbu yo‘nalish samaradorligini yanada oshirish mumkin. Mazkur holatlar korporativ bank xizmatlarini rivojlantirish bo‘yicha kompleks strategik yondashuvni ishlab chiqish zarurligini tasdiqlaydi.

Xulosa. O‘zbekiston tijorat banklarida korporativ xizmatlar faoliyatining hozirgi holati tahlili shuni ko‘rsatadiki, bank tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar korporativ mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifatining oshishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Kreditlash, savdo moliyasi va raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi real sektorni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Shu bilan birga, xizmatlarni raqamlashtirish darajasini oshirish, risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish hamda mijozlarga individual yondashuvni kuchaytirish zarurati saqlanib qolmoqda. Korporativ xizmatlarni samarali rivojlantirish tijorat banklarining raqobatbardoshligini oshirish va milliy iqtisodiyotning barqaror o‘sishini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev, Sh. Z. (2020). Bank ishi. Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti.
2. Berkinov, B. B. (2019). O‘zbekiston bank tizimini rivojlantirishning zamonaviy yo‘nalishlari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 4(2), 45–52.
3. Jo‘rayev, N. T. (2021). Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish masalalari. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Lavrushin, O. I. (2018). Bankovskoe delo (12-nashr). Moskva: KNORUS.
5. Mishkin, F. S. (2019). The economics of money, banking, and financial markets (12th ed.). New York, NY: Pearson Education.
6. Rose, P. S., & Hudgins, S. C. (2013). Bank management and financial services (9th ed.). New York, NY: McGraw-Hill Education.
7. Skinner, C. (2014). Digital bank: Strategies to launch or become a digital bank. Singapore: Marshall Cavendish Business.
8. King, B. (2018). Bank 4.0: Banking everywhere, never at a bank. Singapore: Marshall Cavendish International.